

Globális szimuláció és dráma

– kollektív alkotási lehetőségek a nyelvi órán –

Vatai Éva

A globális szimulációról

Budapesten járt Francis Yaiche, a globális szimuláció módszerének egyik kidolgozója. A Francia Intézet által szervezett két és fél napos továbbképzést főleg a francia nyelvtanároknak hirdették, bár a hetvenes évek végén létrejött módszerről tudni kell, hogy anyanyelven is hatékonyan alkalmazható struktúrát kínál az adott téma körüli gondolkodtatásra, szókinccsfejlesztésre, problémamegoldásra.

A tág értelemben vett *szimuláció* a tanulás elterjedt formája: szimulál a kisgyermek, miközben papást-mamást játszik, a katonák a hadgyakorlaton, szimulálunk minden szerepjátékban. Sokszor alkalmazunk a drámában is szimulációt mint konvenciót, ami főleg a történelmet tanító drámatanároknak és a szakértői játékok kedvelőinek gyakorta használt munkaformája (például: szimuláljunk egy XIX. századi magyar országgyűlést!).

A nyelvtanításban használt *globális szimuláció* több mint 35 éves módszer – nagy népszerűsége miatt szert a világ sok országában. Magyarországon, ismereteim szerint, László Tímea¹, Gonda Zita² és Lannert István³ elemzi és népszerűsíti ezt a módszert, és több egyetemen is indítottak kurzust a megismertetésére. A módszer kipróbálói az Hachette kiadó gondozásában megjelent Francis Yaiche *Les simulations globales – mode d'emploi* (1996) című kötetéből szerezhetnek alapismereteket.

A módszer lényege, hogy a diákoknak maguknak kell felépíteniük egy fiktív világot: adott feltételek mellett, illetve keretek között, a tanár irányításával, aki konkrét helyet, s mellé esetleg korszakot ajánl, s a fiatalok szerepeket vesznek fel, s kitöltik a kereteket. Benépesítenek egy középkori falut, egy lakóházat, amelyekben ők maguk játsszák a lakókat. A szerepjátékot a tanár által bevezetett viszonyok, konfliktusok, problémák, események viszik előre.

a fiktív személy (szerep) felépítése

*a szerep mélyítése
játékokkal*

a helyszín és a környezet kidolgozása

*a szerep mélyítése
írásbeli feladatokkal*

problémák és események bevezetése

A hetvenes évek izgalmas kommunikatív nyelvoktatási kalandjainak folytatásaként a globális szimuláció, mint *kreatív nyelvtanulási módszer* tört be a metodológia börszéjére.

A kommunikációnál több, hisz alkalmazói az idegen nyelvet használva kisebb struktúrákat hoznak létre, majd problémákat oldanak meg. Az ötlet atyja „ismeretlen katona” (talán ő olvasta G. Perc 1978-ban megjelent *La vie mode d'emploi* című regényét, amely több évtizeden keresztül kíséri figyelemmel a Párizs 17. kerületében található Simon-Crubellier utca 11. lakóinak életét), kidolgozó pedig a *BELC* (Bureau d'enseignement de la langue et de la civilisation françaises à l'étranger) munkatársai a hetvenes évek második felében.

A módszer kulcskérdése a fiktív világot építő „Mi lenne, ha...” feltevés: az e kérdésre adott válaszok sorából kialakul a képzelte világ, amelyben a hangsúly a szerepben való nyelvi reagálásra tevődik.

Minden globális szimuláció három szakaszból áll: felépül a mikrovilág helye, megszületnek a szereplők, majd pedig eseményeket, történéseket építünk be. Az első és második szakasz a globális szimuláció fajtájától függően fel is cserélődhet (pl. a Szigetre már „kész szerepekben” érkezünk, hogy aztán több időt tudjunk a környezet építésére fordítani). Ennek a három szakasznak a megléte minden globális szimuláció alapfeltétele. Nagyfokú tanári nyitottságot és felkészültséget valamint tanulói aktivitást igényel – viszont a valóságos világ elemeiből építkező fiktív világ segítségével – akárcsak a drámában – itt is eltávolodunk a tantermi helyzettől. Globális szimulációnak azért nevezzük, mert egy koherens világot hozunk létre a fantáziánk és a rendelkezésünkre álló nyelvi eszközeink segítségével.

¹ La simulation globale: un outil motivant pour l'enseignement du français – Correspondances PPKE BTK, Piliscsaba, 2006, 315–326)

² Le grand Pique-nique ou comment monter une simulation globale? (Dialogues et Cultures, Actes de Vienne 006/2. A simulation globale lehetőségei a tehetség-gondozásban, GYIK V. Országos Módszertani Konferenciája, Pécs 2009.)

³ DPM 2010./1. szám

Jelenleg kétféle globális szimulációt alkalmazunk: *általános témájú* (pl. falu, sziget) és a *speciális* (pl. konferencia, színház, középkori falu). Míg az első többnyire alapszókincset alkalmaz egyszerű helyzetekben, addig a második típus speciális szókincset használó, gyakran szakemberek számára kitalált szimuláció-típus. (Természetesen felvetődik a kérdés, mi az alapszókincs és mi a szakszókincs, mert a két terület nyilvánvalóan mosódik össze.)

Tanári technikák a globális szimulációban

A fiktív világ építése érdekében a tanár igen biztos kézzel vezeti az órát, s a drámában is ismeretes *kérdésfeltevés-válaszkezelés* szabályaira emlékeztető, folyamatos és határozott verbális irányítással lépteti tovább a diákokat egyik szituációból a másikba. Közben a tanár irányítása alatt ez a világ szüntelenül divergál, majd adott pontokon konvergál. A világ kitérítésének módszere a tanári felvetésre (pl. kérdésre) érkező pazar *ötletlavina* (levée des idées ou des opinions), amelyből előbb-utóbb választani kell, hogy a szimuláció egyenes úton haladjon tovább.

Néhány példa a szimulációs válaszkezelésre:

Tanár: Hogy hívják a férfit, akit keresünk?

Egyidejűleg elhangzott válaszok: Henri. François.

Tanár: Jó, akkor legyen Henri-François!

Tanár: Mit látunk a gall falu közepén?

Válaszok: Egy temetőt. Nem, egy bokrot.

Tanár: Lehet, hogy egy bokor-temető?

Válasz: Igen, úgy hívják. Mert a sírok helyett bokrok jelzik az itt nyugvó embereket.

Tanár: Mi van ráírva?

Válaszok: Ez a férje levele. Nem, ez egy szerelmes vers.

Tanár: Lehet, hogy a férje írt hozzá egy szerelmes verset?

De előfordul az is, hogy a diákok által felkínált alternatívák láttán a tanár odafordul egy kevésbé aktív diákhöz, s döntésre kéri fel: a döntési helyzetbe emelés így ezt a fiataalt is bekapcsolja a munkába.

Míg a drámában *konvenciókat* alkalmazunk, itt a nyelvtanítási módszertanból jól ismert *feladatokat* (páros improvizációk, közös levélírás, dokumentumok készítése stb.), amelyek néha egybeesnek a drámai munkaformákkal.

Szerepek

Kétféle *szerepről* fogok itt beszélni: a klasszikus tanítási folyamat tanár-diák szereposztásáról és a globális szimuláció során felvett szerepekről. Mivel a kollektív kreatív tevékenység során a tanár nem láthatja előre, hogyan reagálnak a fiatalok a fiktív világ további építése során, és azt sem, hogy milyen elemeket hoznak be a játékba, szerepe kockázatosabb lesz, mint a tudást – bizonyos keretek között/bizonyos formákban – átadó nyelvtanáré. Bár elveszti védőálcáját, mégsem adhatja ki kezéből az óra irányítását, s rendkívüli figyelemmel és biztonsággal kell kormányoznia annak menetét. Állandóan éber koordináló-irányító – facilitátor – ő a mérleg nyelve. Ezen kívül fel kell adnia a hibajavítás tradicionális eszközeit is, legfeljebb egy helytelenül elhangzott kifejezés, szó helyes alakban történt megismétlését engedheti meg magának.

A globális szimulációban a játék szerepeinek kialakítására nagy hangsúly kerül, s menete semmiképpen nem egyezik meg a nyelvi módszertan „*jeu de rôle*” (*szerepjáték*) feladattípusával, amelyben csak a szereplő (néha annak egy-egy tulajdonsága vagy lelkiállapota) és a hely, valamint a helyzet van megadva („Vásárolj vonatjegyet udvarias üzletemberként egy ideges pénztárosnőtől! A faluba érkezett turista vagy: kérj eligazítást egy nagyothalló helyi lakostól!”). Itt jelzésszerű szerepeket használunk, s keretek nélküli „tettetett spontaneitást” erőltetünk a nyelvtanulóra. Persze van, aki a *jeu de rôle* kínálta minimális keretek közt is biztosan és örömmel mozog, de ez a fajta szerepfelvétel nem alkalmas az osztály előtti szereplést nehezen tűrők fejlesztésére. A globális szimulációban nagyobb figyelmet fordítunk a szerepek kidolgozására. Konvencionális feladatokkal, kérdésekkel lehet és kell finomítani a szerepeket (életrajz, sorsrajz, rossz és jó tulajdonságok, szokások, mánia stb.). A szerep gyakran ellentmondásos. Ilyen esetekben a tanár segítségül hívhatja a többi szereplőt (szomszédok véleménye stb.). A szerepek kialakítására sok időt fordítunk – érzésem szerint a módszer kidolgozói azt az emberi tulajdonságot használták ki, hogy mindenki igen-igen szeret más szerepébe bújni, majd felvett identitásáról beszélni. Ha jók a tanári kérdések, akkor elkerülhetők a klisék.

Több időt fordítunk a szerepek verbális kialakítására, mint a drámás szerepfelvételre, de más módon és kevésbé alaposan dolgozzuk ki a szerepet, mint a főszereplő köré épülő foglalkozás során. A tanár általában nem vesz fel szerepet, mindent „maszkja-vesztett” nyelvtanár státuszából kell megoldania.

A szimuláció alkalmazásának lehetőségei a nyelvi órán

Lannert István a szimulációs játék időtartamát tekintve három alapváltozatot említ:

- a) extenzív (rövidített), kb. 10-20 órát igényel
- b) intenzív (hosszadalmas), mintegy 50-60 órában dolgozható fel
- c) vegyes: mini globális szimuláció, 5-10 és 20-50 óra közötti.

Amellett, hogy a nyelvtanárok az időt tekintve viszonylag nagy szabadsággal rendelkeznek, mert a fő cél elérésének szem előtt tartása mellett (ti. a ránk bízott fiatal jól és egyre jobban kommunikáljon az adott idegen nyelven!) a nyelvtan számára időt spórolni felesleges és kockázatos, sajnos el kell ismerni, hogy ritkán nyílik a nyelvtanárnak alkalma ilyen hosszú szervezett, közös játékra. Én akkor alkalmazom a módszert, amikor szükségem van rá, s azt a világot legfeljebb kevésbé részletesen építettem föl („szimuláljuk a szimulációt!”): kétszer 45 perc alatt is játszható érdekes, érvényes és tanulságos szimuláció. Én ezeket a helyszín- és szerep-felskicceléseket *villám szimulációknak* nevezem. A két tanítási nyelvű tagozaton gyakran használom a célnyelven tanítandó tárgy szakszókincsének elmélyítésére, gyakoroltatására.

A SZÍNHÁZ

Bevezetés – a helyszín kidolgozása

Egy kisebbfajta város, Monbourg főterén áll egy XIX. századi színház. Mindenki büszke volt rá.

Már az építésének körülményei is különlegesek voltak.

Mit mondanak róla az úti könyvek? Hogy néz ki a színház felülről nézve? Milyen a főbejárata? Ha belépünk, mit látunk? A látható helyiségeken kívül milyen helyiségei lehetnek még? Melyek a színházterem részei? Mely részeit nem látjuk (kulissza, öltöző, sülyesztő stb.)?

Vajon miért ragaszkodnak annyira a lakosok ehhez a színházhoz?

Milyen műfajú darabokat állítanak színpadra itt?

Kik dolgoznak egy színházban (színházi mesterségek felsorolása)?

Miből él ez a színház (egy költségvetés gyors elkészítése)?

Szerepfelvétel, szerepmélyítés

Ti mindannyian alkotó művészek, illetve technikai személyzet vagytok ebben az intézményben. Mindenki az előadás sikerén dolgozik.

Te mit dolgozol ebben az intézményben? Kivel tudsz leginkább együtt gondolkodni a társulatból? Kivel volt eddig szakmai konfliktusod? Mondj egy művészi jó tulajdonságot és egy rossz tulajdonságot, ami jellemző rád! Kikkel vagy szorosabb viszonyban a színházban? Vannak-e barátaid a kollégák között?

Az előadás

1. A műsortervekben szerepel Shakespeare Romeo és Júlia című műve.

Te melyik szerepet szeretnéd eljátszani benne? Ha nem színész vagy, hanem más alkotóművész, milyen koncepció szerint állítanád színpadra – díszleteznéd, terveznéd stb. – az előadást? (A technikai személyzet is mondja el véleményét, hogy ők milyen Romeo és Júliát álmodnának a színpadra!)

2. Készítsétek el együtt az előadás plakátját!

3. A premier után összegyűlnek az alkotók, hogy a bemutató tanulságairól beszéljenek.

Minden ment a tervek szerint? Nem csináltak bakikat? Te milyennek érezted a közönséget? Tetszett vagy nem tetszett nekik a darab? Hogy reagáltak? Minek kell másnak lenni a második előadáson?

4. Az előadás utóélete

Írjunk cikket kis csoportokban arról, hogyan fogadták előadásunkat a különböző közösségek (a szakma, a helyi lap, egy bulvárlap stb.)!

Aki alkalmaz drámát, jól láthatja, hogy mi a különbség dráma és globális szimuláció között.

A globális szimulációban

- a fikció szintjén leképeztük a való világot,
- kidolgoztuk a konkrét helyet, ahol a szereplők „működtek” (*Figyelem! Vigyáznunk kell a hely tisztaságára, hisz ez lesz a mi munkahelyünk!*),

- megtörtént a szerepfelvétel,
- konkrét szituációkba léptettük be a szereplőket: helyzetről helyzetre, problémáról problémára ugráltattuk őket, anélkül, hogy bármit akartunk volna változtatni azokon,
- használ(hat)tunk drámai munkaformákat (*levél, írásos dokumentumok stb.*).

E tevékenység fontos előnye: képzelőerőnk mozgatva az óra egészében a célnyelvet használjuk! Visszariasztó eleme: profi kérdéstechnikát és válaszkezelést igényel, valamint állandó és intenzív tanári jelenlétet.

Pontyporontyok

Barna Éva¹

A csoport jellemzői: nagycsoportos óvodások, 15-18 fő, drámajátékban jártas csoport

Téma: pontycsalád vízi élete, a vízi szabályok megszegésének várható következményei

Fókusz: Milyen következményekkel járhat, ha nem tartjuk be a szabályokat?

Tanulási terület:

- együttműködési képesség fejlesztése
- szerepben történő megnyilvánulások gyakorlása
- anyanyelvi fejlesztés, szókincsbővítés (pl. poronty, élőlény)
- ismeretbővítés (vízi világ)

Kellékek: lepel, plüssshal, békabáb, csomagolópapír, filctollak, magnó, CD, zenemalom

Idő: kb. 30-35 perc

Megajánlott szerepek: gyerekek – pontyporontyok a tó mélyén; játékvezetői szerepek – pontyapa, kishal (plüssshal segítségével), béka (báb segítségével)

1. Játékba hívás, beszélgetés, közös rajz

Játékba hívó dalunk:

„Kör, kör ki játszik,
Csak egy kislány/fiú hiányzik
Kör, kör ki játszik,
Mindenki játszik.

Beszélgetés: „Tudjátok-e, hogy milyen élőlények élnek egy tóban (növények állatok)?

Közös rajz: Rajzoljuk le ezeket a növényeket, állatokat erre a papírra! (Közben *ismeretbővítés, beszélgetés.*)

2. Mímes játék – helyszínpítés

„Elevenítsük meg a rajzot! Legyünk a víz lakói! Ameddig a zene szól, elevenedjen meg a vízi világ! Gondolj arra, mi az, ami sodródik, úszik, ring, vagy éppen gyökerekkel kapaszkodik az iszapba! A szőnyeg lesz a tó.”

Zene: vízcsobogással kísért relaxációs muzsika

3. Kontextusépítés

Tanári narráció formájában szerepmegajánlás: „Üljetek a tó szélére! Azt gondoltam, hogy ma egy ebben a tóban lakó pontycsaládról fogunk játszani. Apró pontytestvérek vagytok, akik a tó széli nádasban élnek pontyapával, pontyanyával. Szerettek fogócskázni, légbuborékokkal labdázni, bújócskázni a tó széli nádasban...”

Ötlebörze: „Mit tehetünk, mit tehetnének még? Mivel tölthetjük az időt? Mit ehetünk?... (a gyerekek ötleteinek gyűjtése)

Narráció: „Pontypapátok szigorú hal, aki nagyon szereti a gyerekeit, de ha szófogadatlanok, nagyon

¹ A foglalkozásvázlat első változata a Marczibányi Téri Művelődési Központ 120 órás akkreditált drámapedagógiai tanfolyamán készült. Tanfolyamvezető: Kaposi László. A tervezet megvalósításra került tanfolyami gyakorlómunkaként, felnőttekkel, illetve gyerekekkel a szerző munkahelyén, a jászberényi Városi Óvodai Intézmény Zengő Óvodájában. (A szerk.)